

રાજ્યની જિલ્લા પંચાયતો/ તાલુકા પંચાયતો/ ગ્રામ પંચાયતોમાં સફાઇ કામદારો મારફતે ભૂગર્ભ ગટરની સફાઇની કામગીરી કરાવવા પર પ્રતિબંધ મુકવા અને સફાઇ કામદારોના અપમૃત્યુ-અકસ્માત રોકવા અંગે જરૂરી માર્ગદર્શક સુચનાઓ આપવા બાબત.

ગુજરાત સરકાર
પંચાયત ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગ.
પરિપત્ર ક્રમાંક - પરચ-૧૦૨૦૧૯-૫૧૧/લ,
સચિવાલય, ગાંધીનગર.
તા.૧૧/૦૭/૨૦૧૯

વંચાણે લીધા:-

- (૧) રીટ પીટીશન(સીવીલ) ક્રમાંક: ૫૮૩/૨૦૦૩ સંદર્ભમાં નામ. સુપ્રિમ કોર્ટનો તા.૨૭/૦૩/૨૦૧૪ નો ચુકાદો.
- (૨) પંચાયત ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગનો તા.૨૧/૦૬/૨૦૧૪નો ઠરાવ ક્રમાંક:- ટીસીએસ/ ૧૦૨૦૧૪/ ૭૦૩૨૨/લ
- (૩) પંચાયત ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગનો તા.૧૦/૧૦/૨૦૧૪નો પરિપત્ર ક્રમાંક:- ટીએસસી/ ૧૦૨૦૧૪/ ૭૦૩૨૨/લ
- (૪) શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગનો તા.૧૦/૦૫/૨૦૧૯નો પરિપત્ર ક્રમાંક:- ઇએસટી/ ૧૩૨૦૦૧/ ૩૫૮૪/આર,
- (૫) સંયુક્ત સચિવશ્રી, સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગનો તા.૨૮/૦૬/૨૦૧૯નો પત્ર ક્રમાંક અજાક/૧૦૨૦૧૯/GOI-47/ગ
- (૬) મેનેજીંગ ડીરેક્ટરશ્રી, ગુજરાત સફાઇ કામદાર વિકાસ નિગમ, ગાંધીનગરના તા.૨૧/૦૬/૨૦૧૯ના ત્રણ અલગ-અલગ પત્રો

પરિપત્ર :-

કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સની પ્રથા નાબૂદ કરવા સંદર્ભે The Prohibition of Employment as Scavengers and Rehabilitant Act, 2013' તા.૧૯-૦૯-૨૦૧૩થી અને તે હેઠળના The Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Rules 2013' તા.૧૨-૧૨-૨૦૧૩ થી સમગ્ર દેશમાં અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. ઉક્ત અધિનિયમ અને નિયમોની જોગવાઈઓ મુજબ રાજ્યની તમામ શહેરી અને ગ્રામ્ય સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓમાં ભૂગર્ભ ગટરની સફાઇની કામગીરી માટે સફાઇ કામદાર/વ્યક્તિને ભગર્ભ ગટરમાં ઉતારવા માટે મનાઇ ફરમાવવામાં આવેલ છે. વધુમાં, ઉપર્યુક્ત વંચાણે લીધેલ ક્રમ (૧) ઉપરના નામ, સુપ્રિમ કોર્ટના તા.૨૭-૦૩-૨૦૧૪ના ચુકાદાથી ભૂગર્ભ ગટરની સફાઇની કામગીરી

અંગે તેમજ સફાઈ કામદારો અને તેમના કુટુંબીજનો માટેની મદદ/સહાય અંગેના પગલાં લેવા માટેના આદેશો આપવામાં આવેલ છે.

૨. કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા અમલી બનાવવામાં આવેલ ઉક્ત અધિનિયમ અને તે હેઠળના નિયમો તેમજ નામ.સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાને લઈને રાજ્ય સરકારે રાજ્યમાં આવેલ તમામ જિલ્લા પંચાયતો/તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતોના વિસ્તારમાં ભૂગર્ભ ગટરોની સફાઈની કામગીરી માટે કામદાર/ વ્યક્તિને ગટરમાં ઉતરવા/ઉતારવાની સંપૂર્ણપણે મનાઈ ફરમાવવા ઉપરાંત ડ્રેનેજ સફાઈ અંગે માર્ગદર્શક સૂચનાઓ પંચાયત વિભાગના ઉપર્યુક્ત વંચાણે લીધેલ ક્રમ (૨) ઉપરના તા.૨૧-૦૬-૨૦૧૪ના ઠરાવથી આપવામાં આવી છે. તેમ છતાં, ઉક્ત સૂચનાઓનું જિલ્લા પંચાયતો/ તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતો દ્વારા ચૂસ્તપણે પાલન નહિ થવાને લીધે ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં ડ્રેનેજ સફાઈની કામગીરી દરમિયાન સફાઈ કામદાર/વ્યક્તિના અપમૃત્યુ થવાના અનિચ્છનીય બનાવો ધ્યાને આવેલ છે, જે ખુબ જ ગંભીર બાબત છે.

૩. આથી વિભાગના ઉપર્યુક્ત વંચાણે લીધેલ ક્રમ (૨) ઉપરના તા.૨૧-૦૬-૨૦૧૪ના ઠરાવ (નકલ સામેલ છે) થી આપવામાં આવેલ સૂચનાઓ ઉપરાંત નીચે મુજબની સૂચનાઓનું ચૂસ્તપણે પાલન કરવા તમામ જિલ્લા પંચાયતો/ તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતો તથા પંચાયત વિભાગ હેઠળની તમામ ખાતાના વડાની કચેરીઓને જણાવવામાં આવે છે.

(૧) તમામ જિલ્લા પંચાયતો/ તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતોમાં ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈ કામદાર/વ્યક્તિને ભૂગર્ભ ગટરમાં ઉતારવામાં ન આવે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે તમામ જિલ્લા પંચાયત કચેરીએ વર્ગ-૨ થી નીચેના નહીં તેવા અધિકારીની નોડલ અધિકારી તરીકે નિમણૂક કરવાની રહેશે તેમજ તેની જાણ અત્રે તથા વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરીને કરવાની રહેશે.

(૨) નોડલ અધિકારી તરીકે નિમાયેલ અધિકારીએ તેમના વિસ્તારમાં ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈની કામગીરી ઉક્ત જોગવાઈ અનુસાર થાય તેની દેખરેખ અને કાળજી લેવા માટે આ કામગીરી સાથે સંકળાયેલ તેમની કચેરીના અધિકારી /કર્મચારીને અધિકૃત કરવાના રહેશે. વધુમાં અધિકૃત કરાયેલ અધિકારી/કર્મચારીની ફરજ પરની ગેરહાજરી દરમિયાન આ કામગીરી કરવા માટેની વૈકલ્પિક વ્યવસ્થા ગોઠવવાની રહેશે.

(૩) જિલ્લા પંચાયતો / તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતોમાં ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈની કામગીરી જો આઉટ સોસીંગથી કરવામાં આવતી હોય તો, તે માટે નકકી કરેલ એજન્સીને બીલનું ચુકવણુ કરતા પહેલા ઉપરોક્ત અધિકૃત કરાયેલ અધિકારી/કર્મચારીની ઉપસ્થિતિમાં આવશ્યક સાવચેતીના પગલાં લઈને નિયમોનુસાર ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈની કામગીરી થયેલ છે તે મુજબ અધિકૃત અધિકારી/કર્મચારી મારફત પ્રમાણિત કરાવવાનું રહેશે.

(૪) The Prohibition of Employment as Scavengers and Rehabilitant Act, 2013' અને તે હેઠળના The Prohibition Employment Manual Scavengers and their Prohibition Rules 2013' ની જોગવાઈઓ મુજબ જિલ્લા પંચાયતો / તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતોમાં ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈની કામગીરી માટે સફાઈ કામદારની ભૂગર્ભ ગટરમાં ઉતરવા/ઉતારવાની સંપૂર્ણપણે મનાઈ ફરમાવવામાં આવેલ છે. અને આ પ્રકારે ભૂગર્ભ ગટરમાં ઉતરવું કે કોઈને ઉતારવા માટે ફરજ પાડવાને ગેરકાયદેસર કૃત્ય ગણવામાં આવે છે. આથી આ સૂચનાઓનું ઉલ્લંઘન થયેથી જિલ્લા પંચાયતો / તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતો માટે આ હેતુસર અધિકૃત કરાયેલ અધિકારી/કર્મચારી અને નોકલ ઓફીસર તેમજ જો આવી સેવાઓ આઉટ સોર્સિંગથી લેવાયેલ હશે તેવા કેસમાં ઉક્ત અધિકારીઓ/કર્મચારીઓ ઉપરાંત, સંબંધિત કોન્ટ્રાક્ટર સામે ફોજદારી રાહે પગલાં લેવાના રહેશે. અને આવા ઘટિત કેસનો તમામ આધારપુરાવા સહ વિગતવાર અહેવાલ વિભાગને તથા વિકાસ કમિશ્નરશ્રીને કચેરીને તાત્કાલિક કાર્યવાહી કરીને મોકલી આપવાનો રહેશે.

(૫) જિલ્લા પંચાયતો / તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતોમાં આવેલ તમામ ખાનગી સોસાયટીઓ/ સંસ્થાઓ (જેવી કે, હોટલ, રેસ્ટોરાં, હોસ્પિટલ, પેઢીઓ, કારખાના વગેરે)એ ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈ માટે કેન્દ્ર સરકાર ધ્વારા અમલમાં મુકવામાં આવેલ ઉક્ત અધિનિયમ અને તે હેઠળના નિયમો તેમજ નામ.સુપ્રીમ કોર્ટ તા.૨૭-૦૩-૨૦૧૪ના ચુકાદાથી આપેલ આદેશોનું ચુસ્તપણે પાલન કરવાનું રહેશે. આ અંગે જિલ્લા પંચાયતો / તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતોએ ઉક્ત જોગવાઈઓ અને સૂચનાઓથી સંબંધિતોને વાકેફ કરવા માટે સમયાંતરે બહોળી પ્રસિધ્ધિ આપવાની રહેશે. ઉક્ત જોગવાઈઓ/સૂચનાઓનું ખાનગી સોસાયટીઓ/સંસ્થાઓ ધ્વારા ઉલ્લંઘન થયેથી તેમના હોદ્દેદારો/માલિકો સામે ફોજદારી રાહે પગલાં ભરવાના રહેશે. અને નામ.સુપ્રીમ કોર્ટના ઉક્ત ચુકાદાથી આપવામાં આવેલ આદેશો મુજબ ચૂકવવા પાત્ર વળતરની સંપૂર્ણ રકમ સંબંધિત હોદ્દેદારો/માલિકોએ ભોગવાની રહેશે.

(૬) પંચાયત, ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગના ઉપર્યુક્ત વંચાણે લીધેલ કમ (૨) પરના તા. ૨૧-૦૬-૨૦૧૪ ના ઠરાવની જોગવાઈઓ મુજબ ચોમાસુ પૂર્ણ થાય કે તરત જ તેના ત્રણ માસ (ઓક્ટોબર/નવેમ્બર/ડીસેમ્બર)માં ભૂગર્ભ ગટરની ડીસિલ્ટીંગની કામગીરી પૂર્ણ કરવાની રહે છે. સાથોસાથ ચોમાસુ શરૂ થાય તે પહેલાં પણ આ કામગીરી અચૂકપણે પૂર્ણ કરીને તે અંગેનું પ્રમાણપત્ર વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરીને મોકલી આપવાનું રહેશે.

(૭) ઉક્ત તા.૨૧-૦૬-૨૦૧૪ ના ઠરાવના ફકરા કમાંક ૧૦ મુજબ મેન હોલ ભરાય ન જાય અને ડ્રેનેજ લાઇન ચોકઅપ ન થાય તે માટેના પગલાં લેવા અંગેની વિસ્તૃત માર્ગદર્શક સૂચનાઓ આપવામાં આવેલ છે. તેમાં ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈની કામગીરી માટેના સાધનો વસાવવા માટેની સૂચનાઓ આમે જ કરવામાં આવેલ છે. તમામ જિલ્લા પંચાયતો / તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતોમાં ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈ માટેના ઉપલબ્ધ

સાધોનોની નોડલ અધિકારી મારફત ભૌતિક ચકાસણી કરાવીને તેની યાદી આ વિભાગને અને વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરીને યાદી દિન- ૨૧ માં મોકલી આપવાની રહેશે.

(૮) ભારત સરકાર ધ્વારા પ્લાસ્ટીક વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ રૂલ્સ, ૨૦૧૬ અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. અનુભવે એવું જાણવા મળેલ છે કે, પ્લાસ્ટિક વેસ્ટના કારણે ભૂગર્ભ ગટરો ચોકઅપ થઈ જવાના બનાવો પામે છે. જેથી આવી પરિસ્થિતિનું નિર્માણ થતું અટકાવવા માટે ઉક્ત નિયમોની જોગવાઈનું ચુસ્તપણે પાલન કરવા સંબંધિત સર્વેને આથી જણાવવામાં આવે છે.

(૯) પંચાયત વિભાગ દ્વારા રૂર્બન યોજના ફેઝ રાજ્યના ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં પ્રથમ તબક્કે ૭૯-ગામોમાં ફાલ ભૂગર્ભ ગટર યોજનાઓની કામગીરી ફાથર કરવામાં આવેલ છે અને ભવિષ્યમાં આ યોજના ફેઝ બીજા તબક્કામાં ૧૭૧-ગામોમાં ભૂગર્ભ ગટર યોજનાની કામગીરી ફાથર કરવામાં આવશે. આથી, રૂર્બન યોજના ફેઝ સમાવિષ્ટ આ તમામ ગામોમાં અમલ મુકવામાં આવેલ ભૂગર્ભ ગટર યોજનાની કામગીરીમાં વિભાગના તા.૨૧/૬/૨૦૧૪ ના કરાવ અને આ પરિપત્રથી આપવામાં આવેલ તમામ સુચનાઓનું ચુસ્તપણે પાલન થાય તે માટે તમામ સંબંધિત જિલ્લા વિકાસ અધિકારીશ્રીઓ અને વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરીએ અંગત ધ્યાન આપવાનું રહેશે.

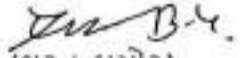
(૧૦) ગટર/સેપ્ટીક ટેંકની સફાઈની કામગીરી માટે સફાઈ કામદારને ગટરમાં ઉતારતાં ઝેરી ગેસ ગળતરથી ગુંગળામણને કારણે સફાઈ કામદારનું મૃત્યુ થાય છે. જે ગટરમાં ઉત્પન્ન થતાં ઝેરી ગેસનાં નિકાલ અંગેની જરૂરી વ્યવસ્થાનાં અભાવે બનવા પામે છે. આથી, ગટર/સેપ્ટીક ટેંકમાં ઉત્પન્ન થતાં ઝેરી વાયુના નિકાલ અંગેની ચોક્કસ વ્યવસ્થા કરવા જનરલ ડેવલોપમેન્ટ કંટ્રોલ રેગ્યુલેશન (જી.ડી.સી.આર.) માં આ અંગેની ખાસ જોગવાઈ કરવી જોઈએ. તે જ રીતે પંચાયત વિભાગ ફેઝના ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં પણ જેતે સત્તાધિકારીએ મંજૂરી આપતી વખતે આ બાબત ધ્યાને લેવી જોઈએ અને વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરીએ જનરલ ડેવલોપમેન્ટ કંટ્રોલ રેગ્યુલેશન (જી.ડી.સી.આર.) માં આ અંગેની ખાસ જોગવાઈ દાખલ કરવા માટે તમામ પ્રકારની ચકાસણી કરીને આધાર-પુરાવા અને સ્પષ્ટ અભિપ્રાય સાથેની દરખાસ્ત પંચાયત વિભાગને મંજૂરી માટે મોકલી આપવી.

(૧૧) મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકા વિસ્તારમાં ગટરની સફાઈ માટે આધુનિક ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે જે માટેના વાહનો/મશીનો જે તે મહાનગરપાલિકા /નગરપાલિકાઓ પાસે ઉપલબ્ધ હોય છે. આથી દરેક મહાનગરપાલિકા અને નગરપાલિકા વિસ્તારની આજુબાજુના દસથી પંદર ગામોમાં ગટર સફાઈની કામગીરી માટે આવા મશીનો ઉપયોગ કરી શકાય તે માટે જે તે મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકા દ્વારા આવા મશીનો જિલ્લા પંચાયતો / તાલુકા પંચાયતો અને ગ્રામ પંચાયતોમાં ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે અને જે તે ગામોને જરૂર પડ્યે ઉપયોગ માટે આપવામાં આવે તે માટે વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરીએ અને તમામ જિલ્લા પંચાયત કચેરીએ આ વિભાગના સંકલનમાં રહીને શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ

વિભાગ સાથે આ બાબતનું આયોજન કરવાનું રહેશે. જેથી અદ્યતન ટેકનોલોજી અને વાહનો/મશીનોનો રાજ્યના ગ્રામ્ય વિસ્તારને પણ લાભ મળી શકે. તે જ રીતે રૂર્બન યોજનામાં સમાવિષ્ટ ગામો/ વિસ્તારોમાં પણ આ પ્રકારની કામગીરી માટેનું આયોજન કરવાનું રહેશે.

(૧૨) પંચાયત વિભાગના વંચાણે લીધેલ ક્રમ : (૩) મુજબના પરિપત્રથી "ધી પ્રોહીબેશન ઓફ એમ્પ્લોયમેન્ટ એન્ડ મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સ એન્ડ ઘેર રીહેબીલીટેશન એક્ટ તથા તે હેઠળ બનેલા નિયમો-૨૦૧૩" અન્વયે જિલ્લા/તાલુકા કક્ષાની તકેદારી સમિતિની રચના, તેના કાર્યો, ફરજો અને સત્તા બાબતે સુચનાઓ પરિપત્રિત કરવામાં આવેલ છે. (નકલ સામેલ છે.) આ પરિપત્રની તમામ સુચનાઓ મુજબ તમામ જિલ્લા પંચાયત કચેરીઓએ તાત્કાલિક કાર્યવાહી કરવાની રહેશે અને કરેલ કાર્યવાહીની તમામ વિગતો વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરી મારફતે વિભાગને મોકલી આપવાની રહેશે. આ પરિપત્રની તમામ સુચનાઓ મુજબ કાર્યવાહી તાત્કાલિક ધોરણે કરવા માટે વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરીએ તમામ જિલ્લા પંચાયત કચેરીને સ્પષ્ટ સુચનાઓ આપવાની રહેશે.

ગુજરાત રાજ્યના રાજ્યપાલશ્રી હુકમથી અને તેમના નામે

(ભરત ડામોર)

ઉપ સચિવ(ગૃ.નિ.)

પંચાયત, ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગ

પ્રતિ,

- (૧) અગ્ર સચિવશ્રી, માન.મુખ્યમંત્રીશ્રીનું કાર્યાલય, સ્વર્ણિમ સંકુલ-૧, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- (૨) માન. નાયબ મુખ્યમંત્રીશ્રીનું કાર્યાલય, સ્વર્ણિમ સંકુલ-૧, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- (૩) અંગત સચિવશ્રી, માન.રા.ક.મંત્રીશ્રી(પંચાયત) સ્વર્ણિમ સંકુલ-૨, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- (૪) અધિક મુખ્યસચિવશ્રી, શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- (૫) અગ્રસચિવશ્રી, સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- (૬) સચિવ-વ- કમિશનરશ્રી, ગ્રામ વિકાસ કમિશનરશ્રીની કચેરી, ડો.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.
- (૭) વિકાસ કમિશનરશ્રી, ડો.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.
- (૮) નિયામકશ્રી, અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ, ડો.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.
- (૯) મેનેજિંગ ડિરેક્ટરશ્રી, ગુજરાત સફાઈ કામદાર વિકાસ નિગમ, સેક્ટર-૧૦/એ, કર્મચોગી ભવન, ગાંધીનગર.
- (૧૦) ઉપ સચિવશ્રી(ગ્રામ વિકાસ), પંચાયત ગ્રા.ગૃ.નિ.વિ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- (૧૧) સર્વે જિલ્લા વિકાસ અધિકારીશ્રીઓ, ગુજરાત રાજ્ય
- (૧૨) સર્વે તાલુકા વિકાસ અધિકારીશ્રીઓ, ગુજરાત રાજ્ય
- (૧૩) સર્વે સરપંચશ્રીઓ/ સર્વે તલાટી-કમ-મંત્રી, તમામ ગ્રામ પંચાયત (તાલુકા વિકાસ અધિકારીશ્રી મારફત)

૫

(૧૪) સેક્શન અધિકારીશ્રી, ચ-શાખા, પંચાયત ગ્રા.ગૃ.નિ.વિ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.

(૧૫) નાયબ સેક્શન અધિકારી સિલેક્ટ ફાઈલ

(૧૬) શાખા સિલેક્ટ ફાઈલ